

“ఊరికి, ఏమిటి మరీ బాత్తిగానూ. పెద్దదాన వపుతున్న కొద్దీ మంకుతనంకూడా ఎక్కువైపోతోందే! బోగాఉండదు, ఊరుకో. ఎవరేనా విన్నా, నవ్విపోగలు.” అంటూ మందలిస్తోంది తులిశమ్మ, సుకుమారీ దేవిని.

సుకుమారీ దేవి రూపెత్తిన దుఃఖరాశిగా ఓమూల పడిఉంది. తులిశమ్మకి పాపం పురుషసంతానమైనా, స్త్రీ సంతానమైనా ఈ ఒక్క సుకుమారీ. ఏం చేస్తుంది? కన్నకడుపు! నిజానికి సుకుమారీని నిర్బంధం చెయ్యడం ఆవిడకూ ఇష్టంలేదు. ఐతే పూర్వాచారం బలీయం. బంధుకోటి యావత్తూ రోదనంతోటీ-గర్జనలతోటీ పెంకు లెగరగొట్టేస్తున్నారు.

“చెప్పితే వినాలి. రాత ఎవరూ తప్పించలేరు. మహా మహా దేవతలకే తప్పిందికాదు. ఆడపుట్టుక పుట్టాక అన్నీ అవమానాలేనమ్మా, ఓర్పుకోవాలి.” అంది ఓ గంగాభారతీ సమానురాలు.

“చూశా వో ఓవిడా! ఎంతమంది దుయ్యబట్టుకొన్నారోనూ. ఎందుకింక, శిగేసుకోనా-పూలు ముడుచుకోనా, జుట్టు ఉండిమాత్రం ఏం ప్రయోజనం! చెప్పగానే లేచొస్తే ఎంత చక్కగా ఉంటుంది.” అంది దొకవయసు చెల్లిన ముత్తయిదువ.

ఇంతలో పెనుగాలికి కొట్టుకొనే మహావృక్షంలాగా, చేతులు ఊపుకొంటూ, జనాన్ని తోసుకొని వీరభద్రుడు పునినవాడికిమల్లె ఒస్తున్నాడు శాస్త్రులుగారు. ఆయన్ను చూసి ఆడవాళ్లంతా ఒత్తిగిలారు. పేద్ద హంగామా చేస్తూ, ఊరుముతూ, సుకుమారీని చేయిపట్టుకొని ఎందుకు గుంజి “పద పద ఆఁ ఆండబ్బ! చెవడలు ఎక్కడీసేవాడు లేక.” అంటూ ఈడ్చుకుపోవడం మొదలుపెట్టాడాయన. సహజకోమలమైన స్త్రీహృదయం ఈదృశ్యానికి ద్రవించిపోయింది. ఆత్మీయులైన స్త్రీలంతా రోదనం చేశారు. తులిశమ్మ కడుపు తరుక్కుపోయింది. “నాకూతురో-నాకూతురా” అంటూ సుకుమారీని కావిలించుకొని ఏడుస్తోంది. ఈరోదనమంతా ఎందుకు? ముందు జరగబోయే ఆదాగుణకర్మకు - నాగరికత పేరజరిపే ఆరాటసకృత్యానికి-కేశవవనానికి. అంతేగాని, అసలే భర్తపోయి దుర్భరమైన దుఃఖంతో విలపిస్తూ పడిఉన్న అభాగినిని దౌర్జన్యంగా ఈయన ఇలా ఈడ్చుకుపోతూన్నందుకు కాదు. ఎవరికీ ఈ అత్యాచారం మనసుకు తట్టలేదు. సుకుమారీతండ్రి, రాఘవయ్య ఓమూల చేతుల్లో ముఖం కప్పకొని కూర్చున్నాడు. సుకుమారిమీద ఈగవాలినా సహించలేని ఆతండ్రి ఈదుష్కర్మకు - ఈదౌష్ట్యానికి ఎలా ఊరుకోగలిగాడో తెలియదు. తనకూతురికి జరిగిన

అన్యాయం తల్చుకొని ఊరికే మధనపడతాడు. ఎందుకు!

తులిశమ్మను విడదీసి గెంటి గబగబా

లాక్కుపోతున్నాడు శాస్త్రులు, సుకుమారిని. రాఘవయ్య ఈదృశ్యం చూసి నిలువునా నీరైపోయాడు. ఐతేమాత్రం ఏమన్నా చెయ్యగలడా! సుకుమారి ఉచ్చులో పడ్డ లేడిపిల్లలాగా గింజుకొంటోంది. ఆమె గింజుకొంటున్న కొద్దీ ఉచ్చు మరింత బిగుస్తోంది దాయెను. ఏంలాభం! ఈగండ్రగోళంలో ఎక్కడనుంచో పిడుగులాగా ఊడిపడ్డాడు, సాంబం. ఏనుగుమీది కురికే సింహంలాగా శాస్త్రులుమీదికి దూకి గుండెమీద ఓతాపు తన్నాడో లేదో విరుచుకు పడ్డాడు, శాస్త్రులు, సుకుమారిని ఒదిలేసి. ఆపట్టున సుకుమారిని ఎత్తుకొని గది

లోకి తీసుకుపోయి బైట గొల్లెం పెట్టాడు సాంబం. అయ్యో, అయ్యో! అంటూ అందరూ గోలచేసేశారు. శాస్త్రులు సంభాళించుకు లేచి “ఏమిటా అది, సాంబిగా ఒరేవ్” అంటూ సాంబందగ్గరకు నడుస్తున్నాడు. సాంబం గుదికర్ర చూపించి “ఇదిగో ఇలా వొచ్చావా అంటే నీతలకాయ రాంరాం” అన్నాడు.

“పోకిరి వెధవ, రాడీ, పచ్చిరాడీముండా కొడుకు” అంటూ చిలబడిపోయాడు శాస్త్రులు.

వారూ వీరూ పోగయారు. అందులో కొంచెం పెద్ద లనిపించుకొంటూ తలతిప్పకొనే వాళ్లూ ఉన్నారు. అన్నారుగదా వాళ్లు, సాంబంతో, “ఒరేయి, సాంబూ; ఇలా విను. చాలాతప్పరా నాయినా, ఇదికర్క. మతసంప్రదాయం. ఇలాంటివి, చిన్నతనం, నీకు తెలియదు.” అనొచ్చారు. కానైతే, ఎవరూ దగ్గరకుమాత్రం వెడితే వొట్టు.

రాఘవయ్య అంతా చూస్తూకూడా కిమ్మనలేదు. మనసులో సాంభాన్ని అతను ప్రశంసిస్తూనే ఉన్నాడు.

“ఏమయ్యా! మాట్లాడవు.” అన్నాడు శాస్త్రులు, ఆయన్ని.

“నే నేమీ చెప్పలేనండీ. ఈసాయంత్రం బండికి మాఅమ్మాయిని తీసుకొని మావూరు పోతా.” అన్నాడు రాఘవయ్య. అంతే.

“ఏమిటీ; ఎలాగా; ఊ! తీసుకుని... పోతావూ సరే; చూసుకో, రెండోనాటికల్లా ఆంతుపత్రిక తెప్పించగల.”

౨

రాఘవయ్య ఒకప్పుడు వీరేశలింగంగారి శిష్యుకోటిలో వాడు. వీరేశలింగంగారి సంఘ సంస్కరణోద్యమానికి అతను దూరంగానే ఉండిపోయాడు. కాని, స్త్రీలకు విద్య అవు సరం అన్నదిమాత్రం నచ్చింది.

ఆయనకు లేకలేక పుట్టినపిల్ల సుకుమారి. వేరే పురుషసంతానం లేకపోవడంవల్ల, ఈమె కేలాసూ-చొక్కా తొడిగి, టోపీపెట్టి బళ్లొకి పంపేవాడు. సుకుమారి ఎలాగైతేనే, లోవర్ సెకండరీ పరీక్ష వింది. అంతేకాక సంగీతం- సాహిత్యం నేర్పించాడు తండ్రి.

తలిదండ్రుల గారాబం సుకుమారికి ఒక విధంగా మంకుతనాన్ని నేర్పకపోలేదు. ఐతే పెంకెతనం కాకుండా, మృదుత్వంకూడా ఉంది ఆ మంకుతనంలో. సుకుమారి తలిదండ్రుల వాత్సల్యఝరిలోనుంచి ఈదుకొంటూ తిన్నగా హృదయేశుని ప్రణయవాహినిలోకి జేరుకొంది. అనంతమైన విశ్వప్రేమాంబుధికి ఈ రెండూ పాయలే.

సుందరం సుకుమారిని, శివుడు గంగను ధరించినట్టుగా శిరసున పెట్టుకొన్నాడు. పార్వతిలా ఆమె అతనిలో లీనమే అయిపోయింది. పూవుకు పరిమళం సహజసంపత్తు. అలాగే సౌందర్యానికి సౌకుమార్యమున్నూ, తస్మాత్, సుందరానికి సుకుమారి సామేను. ఇలా ఏకీ కృతమైన వారి ప్రేమవాహిని జగత్తును పావనం చేసింది అనడంలో ఆశ్చర్య మేముంది? సుకు

మారి తామరపువ్వు. చంద్రకిరణం ఆమెమీద పడకుండా ఆచ్ఛాదించే తామరపాకు సుందరం.

సుకుమారిలతకూన సుందరవృక్షాన్ని ఆధారం చేసుకొని ఎగబ్రాకింది. ఆ ఆమృత స్పర్శకే పులకితమైపోయిన ఆవృక్షరాజం ఆమెను గట్టిగా పొదివిపట్టుకొంది. వృక్షం లతకూనమీద తియ్యని ఫలరసాన్ని చిలికింది. లతకూన వృక్షపాదాన్ని మకరందంతో కడిగి, కమ్మనిపూలతో పూజచేసింది. తోడి చెట్లన్నీ అసూయతో రెమ్మ లాడించాయి. అలాగే ఇతరలతలున్నూ మూతిముడిచాయి. అసూయాగ్ని మహాతీవ్రమైందిగా!

ఒకపాడుకాలాన కాలపురుషుడు గొడ్డలి బుజాన్ని పెట్టుకొని రానేవచ్చాడు. ఈ సుందరవృక్షాన్ని ఒక్కవేటు వెయ్యనూవేశాడు పాపం, ఆ లతకూసకు ప్రాపేదీ ఇంక?

సుందరం ఈపాడులోకంనుంచి తరలి పోయాడు. నిరంతరమూ ప్రేమవర్షించే ఆ మూర్తి లేకపోయాక సుకుమారి బ్రతుకు ఎందుకు? మబ్బులులేని ఆకాశం వైపు తలెత్తుకు చూసే చాతకపక్షి మాదిరి ఆమె నలువైపులా శూన్యదృష్టులతో చూస్తుంది. ఏముంది! మిగిలినదల్లా ఆపాపపుస్కృతి! మగనితో తాను ఏకాంతంగా కూర్చుని చేసిన సర్సనల్లాపాలు- ఆడినప్రణయక్రీడలు- అనుభవించిన ఆనందం ఒక్కొక్కటి తలపుకు వచ్చినపుడల్లా ఆమెహృదయంలో ఒక్కొక్కతూటు పడుతోంది. ఇదంతా యాతనా

మయజీవితం. స్త్రీకి ఇంతకంటే బాధ మరి ఏముంది?

విగతభర్తృకయి దుర్భరమైన చింతతో కుమిలికుమిలి ఏడుస్తూఉండగా, ఛాందసులు ఆచారంపేరిచి చేసే దురాగత మొకటి.

“నాసుందరం ఈనా వినీలకేశపాశాన్ని, చేతుల్లో నిమురుతూ, సుకుమారీ! ప్రేమ పాశంలా ఉన్న నీజడతో నన్ను బంధించి వెయ్యి’ అనేవాడు. ‘గౌరవర్ణమైన నీముఖం మీద ముసురుకొని నీతలకట్టు సుకుమారీ! గౌరీశంకరశిఖరాన్ని ఆవరించిన వినీలజలద పంక్తిలా ఉంది.’ అని వర్ణించాడు. అలాంటి-నాభర్తకు ప్రేమాస్పదమైన ఈజుట్టు గొరిగిం చేదాకా అల్లాడిపోతున్నారే” అనుకొని కన్నీరు గార్చింది సుకుమారి.

“ఏమైనా సరే, పెద్దలంతా పోగై నా కంతం నులిమేసినా సరే తలతీసేసుకోడానికి నే నొప్పను.” అని నిర్ధారించుకొంది.

“నేను చేసినదోష మేముంది? హృదయపూర్వకంగా ప్రేమించి-ఆధాధించుకొన్న భర్త నన్ను వొదిలిపోయాడు. అందుకని ఆ జన్మాంతమూ ఆశవిత్రమూర్తిని తల్చుకొంటూ ఇలా పడేఉంటాను. నాభర్త పోయినందుకు నాకు శిక్షా! ఏం న్యాయం! తలకొట్టివేయడంకంటే తలకట్టు గొరగడమే దారుణమైన శిక్షగదా! అలాంటి దండన ఇవ్వడానికి నేను చేసిన తప్పేమిటి? నాభర్తతో నాకు ప్రాప్తించిన ఆభరణాలూ-మంగళ సూత్రా

లూ ఎలాగా వినర్జించేశాను. పుట్టుకతో నాకు ఏర్పడిన శిరోజాల్ని ఖండించివెయ్యడం ధర్మమవుతుందా? చెప్పరేం? స్త్రీకి తలవెంట్రుకలుకూడా ఒక అవయవమే. అంగవిచ్ఛేదన పొందగలిగేటంత మహాపాపం నే నే చేశాను? నాభర్తమరణానికీ-నాకేశఖండనానికీ సంబంధ మేమిటి? ఒకవేళ జుట్టు అవినీతికి కారణమంటారా? ‘తలు బోడులైన తలపులు బోడులా!’ అని మీకు తెలీదు? హృదయంలో పుట్టే సచ్చింతలకుగాని దుశ్చింతలకుగాని వెంట్రుకలు కారణ మవుతాయా? ఒకవేళ నామనసులో దురూహ మొలకెత్తుతుం దనుకోండి, దాన్ని మీరు ఛేదించివేయగలరా? చెప్పండి.” అంటూ నిర్భయంగా ఎదిరించి పల్కింది. చిన్నతనంలో ఏర్పడిన మంకుతనం ఇంతవరకూ అణగిఉండి ఇప్పుడు రేకెత్తింది.

నడుములు కట్టుకొన్న పూర్వాచార పరాయణు లంతా సుకుమారి అడిగిన ప్రశ్నలకు జవాబు చెప్పలేకపోయారు. “ధర్మశాస్త్రం ఇలా విధించింది. ఉల్లంఘించకూడ దమ్మా!” అనడమేగాని అంతకంటే మరి చెప్పలేకపోయారు.

“దుఃఖభరజీవితమై ఉన్న స్త్రీని బలాత్కారంగా తలగొరిగించి అవమానపరచడానికి శాస్త్రానికీమాత్రం ఏం హక్కుంది? శాస్త్రం మనం ఏర్పరచుకొన్న కట్టుబాటు గదా! అది మనకు చివరకు ముక్కుతాడు క్రింద పరిణమించినట్టైనా దాన్ని బుద్ధిపూర్వ

కంగా మనం పరిహరించడానికి హాకే వుంది. మనవ్రేలుతో మనకన్ను పొడుచుకోం" అంటే నోళ్లుబండు.

ఛాందసులకు ఒక్కటే మూర్ఖవాదన.-

“యస్మిన్ దేశే య ఆచారః

సరంపర్యక్రమః,

శ్రుతిస్మృతివిరోధేన

సదాచార స్వ ఉచ్యతే.”

అని ఏదేశంలో ఏ ఆచారం శ్రుతిస్మృతివిరోధం లేకుండా సరంపరానుక్రమంగా వస్తోందో, అదే సదాచారం అని దీని కర్థం. కానైతే వారు తీసుకొన్న గోతిలో వారే పడతారు. ఏ ఆచారం శ్రుతి స్మృతి విరోధం లేకుండా వస్తోందో, అదే సదాచారం అన్నప్పుడు, ఇది శ్రుతి స్మృతి విరోధమే ఐన పక్షంలో పూర్తి గా నిషిద్ధమే అవాలి.

శంకరాచార్యులవద్దనుంచి రాఘవయ్యకి ఆంక్షపత్రిక వచ్చింది.—“సుకుమారికి శిరో ముండనం చేయనందుకుగాను వెలి” అన్నారు.

ఈలోగా రాఘవయ్య శ్రుతిస్మృతిపురాణాదులన్నీ గాలించాడు, ఈకర్మ ఎక్కడేనా విధించి ఉండేమోనని. ఎక్కడాలేదు. అనేక కర్మలు-చివరకు విధవావివాహానికికూడా కర్మ-మంత్రం ఉందిగాని కేశవపనానికి మంత్రమూ చెప్పలేదు, కర్మాచెప్పలేదు. కాబట్టి అది లా కికమని తేలింది. “దీనికి వేదంలోనుంచిగాని స్మృతిలోనుంచిగాని ప్రమాణం చూపినట్లయినా నా నా కూతురుకి శిరోముండనం చేయిస్తాను.

లేకపోతే లేదు.” అని బహిరంగంగా ప్రకటిస్తూ శంకరస్వాములవారికి కూడా వ్రాశాడు. దీనికి ప్రత్యుత్తరం లేకపోయింది. పైగా ఆంక్ష మరింత బాధ తెచ్చిపెట్టింది.

మంగలి పిలిస్తే పలకడు. చాకలి బట్టలు ఉతకడు. గొల్లది చల్ల పోయ్యదు. బండివాడు బండికట్టడు. దాసీమనిషి మానుకుంది. ఊళ్లో ఎవరూ మాట్లాడరు. అబ్బా ఎంతకష్టం! సంసారికి వెలికంటె క్రూరమైన దండన ఉండదు.

రాఘవయ్య సవాలుచేస్తూ ఇలా ప్రకటించాడు, ఆంధ్రపత్రికలో: “సరియైన ప్రమాణాలు చూపకుండా శంకరస్వాములవారంతటి యతీంద్రులు క్రూరంగా-అనాలోచితంగా ఆంక్షయిచ్చారు. నాకుమార్తెకు శి 'ముండనం చేయలేదన్న దే వారుచేసిన దోషారోపణ. ఐతే వేదంలోగాని స్మృతిలోగాని ఈకర్మకుమంత్రంగాని కర్మగానికనిపించదు. నా ఉద్దేశ్యంలో పురుషులు స్వార్థపరతతో ఏర్పరచిన రాక్షసాచారమని అనుకొన్నాను. ఇప్పుడైనా సరే, పండితులు ఏధర్మగుంధంలో చూపుతారో చూపండి. అక్రమంగా వెలివేసి గృహస్థుని బాధించడం అన్యాయం- పిరికితనమున్నూ. పైగా, చూడండి.—

‘సర్వాన్ కేశాన్ సముద్ధృశ్య
 ఛేదయే దంగుళద్వయమ్,
 ఏవం నారీకుమారీణాం
 శిరసో ముండనం స్మృతమ్.

న స్త్రీయాః కేశవపనం
 నదూరే శయనాసనమ్,
 నచ గోష్ఠే వసే ద్రాతౌ
 నదివా గా అనువ్రజేత్.

నదీషు సంగమేచైవ
 అరణ్యేషు విశేషతః,

న స్త్రీణా మజనం వాసో
 ప్రతమేవ సమాచరేత్.'

అని పరాశరస్మృతిలో స్పష్టంగా ఉంది. అనగా, 'స్త్రీలకుగాని-బాలికలకుగాని ఎక్కడైనా ముండనం విధించినట్లైతే జుట్టుఅంతా వొదిలి, చివర రెండుఅంగుళాలుమాత్రం కత్తిరించాలి. బ్రహ్మచర్యాదివ్రతాల్లో స్త్రీలకు కేశవపనం ఎక్కడా లేదు.'

పరాశరస్మృతి ప్రామాణ్యం కాదంటారా?—

'కృతేతు మానవా ధర్మా
 స్త్రీతాయాం గౌతమాఃస్మృతాః,
 ద్వాపరే శాంఖలిఖతాః
 కలౌ పారాశరాః స్మృతాః.'

కాబట్టి కలియుగంలో పరాశరస్మృతికే ప్రాధాన్యం ఇచ్చారు. అందుచేత

'స్మృతి ర్వేదవిరోధేతు
 పరిత్యాజ్యా యథా భవేత్,
 తదైవ లౌకికం వాక్యం
 స్మృతిబాధే పరిత్యజేత్.'

'వేదానికి విరోధంగా ఉన్న స్మృతి ఏవిధంగా పరిత్యజింపతగ్గదో, అదేవిధంగా స్మృతికి విరోధంగా ఉన్న ఆచారమున్నూ విడువతగ్గదే.'

అర్ధరాత్రి. కారుచీకటి. ఊరంతా మాటు మణిగింది. కాని, రాఘవయ్యగా రింట్లోంచి నిద్రాదేవత లేచిపోయింది. వెలికాదూ, మరి, రాఘవయ్యకి!

రాఘవయ్యకి నాలుగురోజుల్నుంచి జ్వరం. వైద్యుడు, పిలుస్తే "మీకు వెలికాబట్టి రాను" అన్నాడు. మందూ మాకూ లేక జ్వరం క్షణక్షణాభివృద్ధి పొందుతోంది. దైవం మీద భారంవేసి ఊరుకోవలిసాచింది. బంధువులు మందే దూరమైపోయారు. ఐతే, సాంబం మట్టుకు హనుమంతుడులాగా కూడానే ఉన్నాడు.

తులిశమ్మ అతని కాళ్లదగ్గర కూర్చుని దుఃఖిస్తోంది. సాంబం "వైద్యుణ్ణి చావగొట్టి ఈడ్చుకొస్తాను" అంటున్నాడు కోపితిరేకంతో. సాంబంచేయిపట్టుకొని రాఘవయ్య అన్నాడు.—

"నాయనా! మొగపిల్లలు లేనిలోటు తీర్చావురా! అంతే చాలు. సాహసంమట్టుకు చెయ్యకు. వెలికి జడిసి సుకుమారితల ఎలా గొరిగించనూ."

"మీప్రాణంకంటేనా!" అంది తులిశమ్మ దుఃఖింతో.

ఈమాటలు సుకుమారి వింది. మెల్లిగా దొడ్లోకి చక్కా పోయింది, కళ్లనీళ్లు గుక్కుకుంటూ.—

“నాతండ్రికంటే నేను ఎక్కువకాదు. ఆకులులేని మోడులాగా నేను ఉండిమాత్రం ఎందుకు? నామూలాన్ని గదా నాతండ్రి ప్రాణ విసర్జనం చేయవలసివచ్చింది. ఛీ! నే నెందుకు! నేనే పోతే నాతండ్రికి ఈబాధలే ఉండవు. సంఘం చేసే దుర్ణయానికి నేనే బలి అవడం మంచిది. ఓఛాందసులారా! శాస్త్రమని వంక పెట్టి అభాగినుల గొంతులు కొయ్యండి.

సంఘమా! వక్రచారాలు నిర్మించి నిరపరాధుల కన్నీళ్లు వరదలుకట్టించు....

అన్యాయం-అక్రమం ఐన దుష్టాచారానికి తలబగ్గేబదులు ఆత్మార్పణం చేయడం మంచిది.....

ధర్మానికి ప్రతికూలమైన ఆచారమని తెలిసుండీకూడా మొండిపట్టు పట్టి నన్ను అవ

మానించాలని చూస్తున్నారు, ఛాందసులు.

స్త్రీప్రపంచం ఎన్నోళ్లు ఇలా కళ్లుమూసుకొని ఉంటారు!

నాముక్తాత్మ గాలిలో కలిసి అణువణువుకీ ఈదుష్టాచారాన్ని గూర్చి బోధిస్తూ ఉంటుంది.

నేను—నంఘాన్ని ఎదిరించిన నేను, ఇక ఉండను. నాతండ్రికి వెలికూడా ఉండదు.— అబ్బా!—నిండుప్రాణాన్ని.....పరమేశ్వరా! మన్నించు—” అంటూ సుకుమారి నూతి గోడమీద నిలబడి విలపించింది.

ఉత్తరక్షణంలో నూతిఅడుగున గుభేల్ మని ధ్వని.

హ తా శ

పురిపండా అప్పలస్వామిగారు

చీకటి ధూళులక బడి నశించు హిమాంబుకణాల నేరికో లేక శ్రమించు నక కనికరింపదు యామిని నా ప్రవాస బాధాకుల జీవితాంకము నిశాంత దర్ద్రమె ఇం దొకప్పుడుక సోకవు కౌముదీ హసన శోభలు సౌరభగాన లేశముల్.